

resplendors agradables, però que de vegades en la lluisor que brilla sobre d'ella hi ha una fumerola lleugerament opaca. Sabem tot això i saludem les víctimes d'aquest règim.

Però demès dels atemptats a la vida i als drets individuals, el govern de Primo de Rivera ens és essencialment antipàtic per que tendeix a portar l'aigua al molí de la reacció internacional. No cal creure en què els països són independents. Quan un feixisme reixeix amb esclat en un país, un altre país és immediatament envaït per la mateixa plaga.

No cal creure tampoc que mitings com el present són inútils. Quan s'ha dit i repetit durant mesos i mesos: «el noble, cavalleresc, galant Alfons XIII», hi ha sempre un gran nombre de gent que se l'imaginen sota aquets aspectes. Quan hom ha dit: «el complice del «pronunciamiento», l'escamotejador de la constitució espanyola que es diu Alfons XIII», quan hom ho repeteix, quan hom ho proclama, quan hom ho irradia, això té una gran importància i és això el que nosaltres hem de fer. (Aplaudiments).

Ell porta l'aigua al molí de la reacció internacional i en fer això comet un atemptat contra els nostres principis, els de la Lliga Internacional dels Drets de l'Home.

Massa hem sentit a dir, aquests darrers temps: «La vostra democràcia i la vostra Declaració dels Drets de l'Home, els vostres principis del 89 i del 93, sofreixen una veritable eclipse, confeseu-ho.» «Es que no serieu impotents per resoldre els greus problemes que es posen a l'hora actual en tot el món? Es que les democràcies no han esdevingut un govern per èpoques estables i tranquil·les? Però quan les cartes estan un poc embullades com deiem adès, quan sorgeixen greus esdeveniments, no és pas amb el govern democràtic que arribarem a la solució. Cal tornar als governs d'autoritat, de força, de dictadura, al govern monàrquic.»

Això és greu. Però, és que nosaltres els de la Lliga tindrem d'abandonar el que ha estat orgull de tota la nostra vida, el que ha estat el nodriment dels nostres esperits durant tan llargues anyades? Es que tindrem de cremar el que havem adorat fins ara i adorar el que havíem cremat? Es que tindrem de girar l'esquena al nostre ideal?

Hauríem de fer això si és que ens havíem equivocat. Cal dir-ho. Quan hom ha tingut la pretenció de guiar els pobles o d'il·luminar les ànimes, si hom no pot il·luminar-les com cal o guiar-los cap allí on tenen d'anar, el millor és fer una esmena honorable. He-us aquí el problema que es posa davant nostre. Es veritat que ni la democràcia italiana, ni la democràcia espanyola, ni la democràcia grega, ni la democràcia polonesa, ni la democràcia portuguesa no han pogut trobar vies de salut sinó abandonant aquestes regles democràtiques de govern del poble pel poble i de la sobirania popular? Hom ens ho crida, hom ens ho canta, hom ens ho pregona a l'orella. Hi ha però només, que en cap país dels que he anomenat no hi havia democràcia.

Es que hi havia una democràcia a Polònia, a Espanya, a Portugal, a Itàlia, a Hongria? No. Hi ha una forma aproximada de democràcia a França. Hi ha una democràcia que té els seus caràcters que no anem a determinar a Anglaterra, baldament sigui en forma monàrquica, cosa que és indiferent pel punt de mira que jo prenc en aquest moment. Hi ha una democràcia una mica plutocràtica als Estats Units. Però els grans problemes que es presenten no podien ésser resolts en les falses democràcies de Portugal, Polònia, Espanya o Itàlia.

Jo no dic pas que la democràcia resolgui immediatament tots els problemes que se li posen davant. Moltes vegades la democràcia no comprén. De vegades la democràcia otorga confiança a homes que no ho mereixen gens. De vegades el sufragi universal no sap distingir quins són els veritables servidors i quins són els mediocres ambiciosos. Tot això és cert. Solament hi ha una manera per una democràcia de patalejar davant un problema durant algun temps i, tot de sobte, saltar l'obstacle, car no hi ha altre obstacle que el problema o la dificultat mateixa; mentre que amb la monarquia no hi ha solament l'obstacle, sinó que hi ha encara la institució que és contra la solució del problema.

No hi ha pas, doncs, un sol exemple vàlid dels que s'ens han donat respecte la impotència de les democràcies per fer front a les situacions difícils. Es que en 1914 la situació no era ben difícil per la França i és que la democràcia francesa no va resoldre la dificultat? Es que en 1914 l'Alemanya imperial no estava sota el jou de la monarquia? Quan ella ha reconquerit la pau al preu de la caiguda de l'Imperi, no és pel triomf de la idea democràtica precisament que ella ha arribat a una mena de solució de la qüestió que havia estat posada per l'Imperi?

Per consegüent, no tenim de cremar els nostres ideals d'ahir que són els nostres ideals d'avui.

Espanyols que us trobeu sota el jou monàrquic, estigueu segurs que otorgant la confiança a la voluntat

popular no fareu mal al vostre país, sinó al contrari, el servireu. Els mals servidors d'Espanya són els que a l'hora actual, tractant d'exasperar l'orgull espanyol, assoleixen issolar Espanya dintre aquest orgull.

És un altre retret que fem a Primo de Rivera en la qüestió de la pacificació universal. Quan sol·licitava els vostres sufragis declarà que calia tornar la pau a Espanya, però a l'hora actual, (parodiant encara Mussolini i no acceptant però d'altra part — tal com diu Gasset en el seu llibre — la comparació que es fa d'ell amb l'institi, car diu que no és pas el feixisme que ell fa, sinó que és una simple coincidència cronològica) tracta de desfer Espanya de tot lligam amb la Societat de Nacions. Nosaltres els de la Lliga no podem perdonar-li això. Inflant la veu, prenent un amplificador, ve a declarar que Espanya, pel seu passat, pel nombre d'homes que en el món parlen la seva llengua, per la mena de paternitat espiritual que ella exerceix sobre milions d'homes en l'Amèrica del Sud, ha de tenir un lloc eminent i preminent i que, si no li donen, sortirà de la Societat de Nacions.

Admeto fins a cert punt que aquest raonament pugui ésser fet pel Brasil, que es troba en un altre continent, que té una tradició històrica de vida isolada, i pel qual la qüestió és completament distinta. Però no admeto que Espanya, aquesta Espanya que Primo de Rivera detenta, que no veu encara on clarament és el problema, el perill, la salvació, es retiri de la Societat de la Nacions. Si així ho fa, serà almenys sota la protesta de tots els homes de cor.

La única semblança entre Espanya i Itàlia és que tant a l'un país com a l'altre hi ha hagut la complicitat dels reis. La responsabilitat amb tot no és pas la mateixa. El rei d'Itàlia és un home honrat que ha respectat fins a cert punt i durant llarg temps la constitució italiana. Era un home que es trobava davant d'una dificultat terrible en 1920 i 1921 — jo em situo al punt de vista de la monarquia. Es un home que es trobava en presència d'un gran moviment tumultuos d'opinió. Dins la hipòtesi immediata de la guerra civil, que hagi obtat per una complicitat tàcita o per una reconeixença esclatant de la persona salvadora de Mussolini, l'història podrà trobar en això un problema interessant a sondejar i fer la repartició de responsabilitats.

Però a Espanya no hi havia res de tot això. Hi ha hagut solament un rei que per peresa ha traït la nació. I no l'ha pas traïda una sola vegada. L'ha traïda violentant la constitució amb l'acceptació del «pronunciamiento», aquest pronunciamiento que podia rebutjar amb un revès de mà i que podia ésser vençut immediatament. L'ha traïda una altra vegada no reunint les Corts, ja que la constitució espanyola preveu que les Corts deuen estar reunides de nou al cap de tres mesos de dissolució.

Quan el sobirà mateix dona l'exemple de violació de lleis, ens podem emparar de les mateixes lleis monàrquiques: si el rei, diuen, governa contra la nació per servir un partit, si el rei violés les lleis fundamentals que ell mateix instaura, si el rei anès en contra del jurament que feu al seu poble, aquest poble està lliure del jurament d'obediència que li té fet. Es la teoria de la monarquia per dret diví. Es sota aquesta teoria que la monarquia ha viscut durant segles. Es aquesta teoria que nosaltres invoquem, nosaltres els liberals que respectem el dret social. Es aquesta teoria que retreiem a aquest rei d'Espanya que enlloc de salvaguardar la llibertat del seu poble ha encobert els crims d'un general embriagat. (Aplaudiments).

Es indispensable que totes les lligues per la defensa dels drets de l'home en tots els països facin un esforç de discussió i aclariment entorn del problema espanyol. Cal que fem sentir la nostra acció sobre l'opinió pública. Cal especialment, que en tots els països de llengua espanyola, sigui revelat el veritable règim al qual està subjecta avui Espanya. Ja que Primo de Rivera parla d'una paternitat que Espanya exerceix sobre els països de llengua espanyola, ja que tenim la llibertat d'expressar la nostra pensa en els països de l'Amèrica del Sud, parlem i proclamem el que és aquest jou que té encara una apariència d'ordre i de legalitat i que no és més que una violació de l'ordre i una negació de la llei. (Aplaudiments perllongats. Ovació).

Per acabar l'orador diu uns mots de cortesia en espanyol.

Discurs del Senyor ORTEGA i GASSET ex-Diputat espanyol i autor del llibre de combat «La Verdad sobre la Dictadura».

Per començar parlaré en francès, encara que no us pugui oferir un francès complet.

Ciudadanes, ciudadanos.

Travessem un moment de la vida espanyola veritablement difícil, veritablement dolorós per tots aquells que

conserven la visió de l'avenir i que tenen prou força i entusiasme per defensar llur ideal.

El govern de la república francesa conversa amb aquests militars embriacs que han assassinat l'esperit civil de la meua terra i que han establert el que Unamuno n'ha dit la dictadura de l'estupidesa. Val a dir però també que estem protegits per l'inepugnabile muralla de tota l'organització democràtica francesa i particularment per la Lliga dels drets de l'home, i és a totes aquestes forces que cuido de manifestar la meua reconeixença. Darrera d'aquesta muralla democràtica de la França jo sostinc que l'Espanya germana de la França, del pròxim avenir, serà sempre l'Espanya germana de la França.

Amb tot jo no puc passar per alt, potser per feblesa, potser per sentit d'oportunisme, la conversa entre França i l'Espanya d'avui a la qual feia alusió suara. Alguns militars espanyols han vingut a París a parlar dels afers del Marroc. Si existís un veritable dret internacional, tots aquests senyors que diuen representar Espanya, haurien d'ésser detinguts per la policia, per usurpació de personalitat. (Aplaudiments).

Són simplement militars sublevats que s'han aprofitat de la peresa pública d'Espanya i han fet el mateix acte d'estafa d'un caixer que s'escapa després d'haver buidat la caixa. Ells han robat la força pública d'Espanya. Han robat a la pàtria, la nostra pàtria que ells oprimeixen.

Jo dic ben alt que aquesta Espanya de l'avenir, en nom de la qual jo crec tenir dret a parlar, no pot acceptar això de cap de les maneres. I que aquesta França democràtica, magnífica, hospitalària — ho dic amb admiració i respecte — no té el dret de rebre aquests militars, d'acceptar aquests diàlegs, aquests compromisos fets amb els falsos representants d'un poble domenyat, reduït a l'esclavatge. I és que ells no tenen autoritat per parlar en nom d'Espanya, no poden parlar-hi.

Entre l'opinió de la veritable Espanya, del poble espanyol, hi ha una veritable harmonia, una harmonia que no pot existir entre els militars i la França, car llurs concepcions de la vida estan diametralment oposades. El poble espanyol no vol aquest protectorat africà que és contrari a ses aspiracions. Les colònies africanes són la cosa més impopular a Espanya. El poble espanyol ha estat endut, forçat, a fer una guerra que no era una de les seves ambicions ni un dels seus desigs. Es d'altra part un dels motius qui han desencadenat el «pronunciamiento» militar. Ja sabeu que després de moltes dificultats el govern espanyol hi havia designat el primer resident civil que mai s'hi hagués enviat.

Aquesta i la qüestió de les responsabilitats, la qual ha estat molt ben explicada aquí aquest vespre, han estat els veritables motius del sublevament militar. L'interès d'Espanya en la qüestió del Marroc és només la de posar les coses tal com cal, a fi d'evitar en l'avenir el desencadenament d'un altre alçament rífeny. Jo he recorregut la zona del protectorat espanyol. He fet la vida dels soldats per conèixer aquests problemes tan angoixants per Espanya, i puc afirmar-vos que en tant que els militars tindran el control del Marroc, els sublevaments es produiran sempre, car allí hi regnarà sempre la injustícia, la cupiditat, i la violència, inútil i irritant. Fins ara hom ha sofocat els alçaments gràcies a grans esforços militars. Però tantost una revolta és reduïda, ja s'en veu una altra que es congria. Mai no s'arriba a una situació de pau i tranquil·litat.

Des de 1898 que tots els estius estem en la mateixa inquietud. No ha passat un sol estiu sense un incident marroquí, sense l'encerclament d'una posició. Llavors hom posa en joc la indignació patriòtica i desseguit hi ha espanyols que hi van a morir. La sang es vessa, el diner es dilapida i el problema resta sempre el mateix. Es ben bé el que ha dit amb eloqüència, amb una comprensió del problema rarament vista, Monsieur Corcos. Els militars hi han trobat l'excusa per una petita guerra que, amb la seva incompetència, ha devingut massa gran per llur activitat. Hi han trobat també una excusa per dilapidar el diner, per tenir ocasió d'avenços i per oprimir l'Espanya.

He volgut pronunciar alguns mots en francès per respecte i per la generosa hospitalitat de París. Ara vaig a pronunciar unes paraules en espanyol pels meus compatriotes:

He considerat un gran deure meu el venir aquesta nit, estimats compatriotes, a col·laborar en aquest meeting que la Lliga Internacional dels drets de l'home celebra contra la dictadura de Primo de Rivera. En qualitat d'espanyol em plaurà molt des d'aquest lloc prominent protestar contra els crims de la dictadura a Espanya i d'una manera especial contra els comesos a Catalunya, on, com s'ha dit molt be aquesta nit, la repressió s'ha fet sentir més forta que enlloc.

Recollint les paraules del meu dilecte amic Gassol, jo també, compatriotes espanyols, us invitaré a meditar com l'acció del Directori a Catalunya, en cotradicció completa al que proclama el general Primo de Rivera, ha estat la més antipatriòtica de tota la història d'Es-